

PROBLEM ZABURZEŃ PRZETWARZANIA SŁUCHOWEGO U DZIECI W WIEKU PRZEDSZKOLNYM I WCZESNOSZKOLNYM

Międzynarodowa Klasyfikacja Chorób ICD-10 klasyfikuje zaburzenia przetwarzania słuchowego (APD) jako „inne zaburzenia percepcji słuchowej” (H93.2) – są one zespołem objawów spowodowanych trudnościami w zakresie identyfikacji, dyskryminacji, rozróżniania i przetwarzania informacji akustycznych w ośrodkowym układzie słuchowym. Diagnozę medyczną APD stawia najczęściej lekarz audiolog, foniatra lub otolaryngolog na podstawie wyników behawioralnych testów wyższych funkcji słuchowych oraz testów elektrofizjologicznych. Taką diagnozę można postawić u dziecka w wieku od 8. roku życia, u dzieci od 4. roku życia rozpoznaje się ryzyko APD, gdyż w wielu przypadkach wcześnie wdrożona rehabilitacja słuchowa likwiduje problem. Logopedzi również dysponują testami przesiewowymi wyższych funkcji słuchowych np. z baterii testów Neuroflow i najczęściej są pierwszymi specjalistami stykającymi się z dziećmi z objawami APD oraz prowadzą ich rehabilitację. Aktualnie mówi się o tym, że „diagnozę APD warto wykonać również u dzieci, u których występują inne zaburzenia – autyzm, ADHD, dysleksja, SLI”, a także w przypadku opóźnionego rozwoju mowy oraz dyslalii. Gdy w gabinecie logopedycznym badamy dzieci z zaburzeniem ze spektrum autyzmu czy ze specyficznymi zaburzeniami mowy i języka (SLI) często obserwujemy u nich również symptomy zaburzeń przetwarzania słuchowego.

Najczęściej trudności z przetwarzaniem słuchowym ujawniają się po rozpoczęciu nauki w szkole, gdy rosną wymagania stawiane zmysłowi słuchu. Wtedy wymagane jest długie utrzymanie uwagi na tym co mówi nauczyciel, pomimo otaczających dziecko hałasów i innych zakłóceń. Dzieci z zaburzeniami przetwarzania słuchowego pomimo prawidłowej czułości słuchu i poziomu inteligencji mają trudności z nauką za pomocą słuchu oraz z zapamiętywaniem i przyswajaniem informacji podanych w formie werbalnej. W grupie przedszkolnej czy na etapie edukacji wczesnoszkolnej nauczyciel może nie wychwycić, że źródłem trudności w komunikowaniu i uczeniu się mogą być zaburzenia słuchu – wynika to z niejednorodnego obrazu dziecka z zaburzeniami przetwarzania słuchowego oraz specyfiki pracy w dużej grupie. Pomocne we wczesnym wykryciu dzieci z APD jest to, iż objawy APD dostrzec można już we wcześniejszych latach rozwoju dziecka podczas rzetelnie wykonanej diagnozy logopedycznej. To właśnie logopeda może być pierwszą osobą, która dostrzeże niepokojące objawy, bowiem diagnoza oraz terapia logopedyczna odbywa się indywidualnie lub w małych grupach.

APD może występować wraz z innymi zaburzeniami np. zaburzeniami ze spektrum autyzmu, dysleksją czy SLI (DLD). Zaburzony odbiór dźwięków i ich różnicowanie powoduje, że dziecko nie jest w stanie uważnie słuchać, zrozumieć i zapamiętać co mówi nauczyciel czy rówieśnicy. Przez to doświadcza ciągłych

niepowodzeń na polu kontaktów społecznych. Czy taki sam obraz mamy, gdy obserwujemy dziecko z ADHD czy dyslalią? Oczywiście, że nie. W każdej z grup prezentowane będą różne zachowania, będzie pojawiać się inny wachlarz trudności, ale zauważyć można pewną prawidłowość i zależność pomiędzy zdiagnozowanym zaburzeniem czy niepełnosprawnością, a współtowarzyszącymi zaburzeniami przetwarzania słuchowego. Dzieci z autyzmem oraz ADHD prezentują szereg trudności związanych z zaburzeniami wyższych funkcji słuchowych głównie w aspekcie zaburzeń uwagi i pamięci słuchowej. U dzieci z dysleksją rozwojową z kolei często występują zaburzenia procesów przetwarzania słuchowego, ponieważ u wielu z nich zaburzone są procesy analizy dźwięków w aspekcie czasowym, trudności w percepcji niewielkich zmian wysokości dźwięku oraz zaburzenie funkcji fonologicznych. U dzieci z dysleksją również występują często problemy z rozumieniem mowy w szumie (nawet niewielkie dystraktory mogą powodować znaczne obniżenie zrozumiałości wypowiedzi) oraz u części z nich trudności z uwagą, koncentracją i pamięcią słuchową. Wszystko to wpływa bezpośrednio na rozwój i funkcjonowanie dziecka w środowisku szkolnym. Wiadomo, że występowanie objawów APD oprócz tego, że nie pozwala dziecku sprawnie komunikować się, może budzić frustrację z powodu braku zrozumienia, a w efekcie może mieć negatywny wpływ na sferę emocjonalną i psychologiczną dziecka.

Objawy zaburzeń przetwarzania słuchowego:

a) Rozumienie:

- słabe rozumienie lub brak zrozumienia dłuższych wypowiedzi słownych (instrukcji, poleceń, opisów),
- mała zdolność do zapamiętywania treści opowiadań, wierszy,
- mały zasób słownictwa biernego,
- trudność w rozumieniu metafor, zagadek,
- słaba umiejętność dostrzegania związków przyczynowo-skutkowych oraz następstw czasowych zarówno na materiale werbalnym, jak i niewerbalnym,
- problem z rozumieniem wypowiedzi innych szczególnie, gdy towarzyszy temu szum, pogłos lub gdy toczy się rozmowa kilku osób,
- tendencja do rozpraszania się, „wyłączania się”, czego konsekwencją mogą być wyżej wymienione trudności.

b) Nazywanie:

- zamiany głosek, błędy w wymowie słów długich lub mało znanych,
- agramatyzmy w wypowiedziach,
- krótko sformułowane odpowiedzi na pytania,
- trudności w opanowaniu gramatyki,

- problem z zapamiętywaniem ciągów słownych np. dni tygodnia, nazwy miesięcy,
- zaburzenia prozodii (brak rytmu, mała płynność, mowa zbyt cicha lub zbyt głośna),
- ograniczona umiejętność zadawania pytań, uczestniczenia w rozmowie,
- słaba umiejętność posługiwania się wyrażeniami frazeologicznymi,
- problem z definiowaniem słów,
- chaotyczny sposób wypowiadania się,
- niski poziom umiejętności narracyjnych,
- potok słów lub niechęć do wypowiadania się,
- wolniejsze reakcje werbalne – potrzebują więcej czasu, aby udzielić odpowiedzi na pytanie.

c) Reakcje słuchowe:

- trudności w wysłuchiwaniu oraz podawaniu rymujących się słów,
- długo utrzymujące się trudności w zakresie analizy i syntezy sylabowej,
- długo utrzymujące się trudności w zakresie analizy i syntezy głoskowej,
- problemy z zapamiętywaniem ciągów słów, liczb,
- problemy z odtwarzaniem rymowanek, krótkich wierszyków na pamięć,
- podczas powtarzania zdań pojawiają się błędy typu: zamiana kolejności słów, pomijanie słów, zamiana
- słyszanych słów na inne – łatwiejsze o podobnym znaczeniu, pomijanie lub zamiana spójników, przyimków,
- trudności w rozwiązywaniu rebusów, zwłaszcza jeśli podawane są na drodze słuchowej,
- błędy w pisowni ze słuchu.

d) Artykulacja i ocena narządów mowy:

- zaburzona realizacja głosek (wynikająca w dużej mierze z problemów w odbieraniu różnic i podobieństw między dźwiękami, np. odróżnianiu dźwięków o różnej długości),
- mowa bezdźwięczna,
- nieprawidłowa realizacja samogłosek np. zamiana głoski [e] na głoskę [a],
- długo utrzymujące się trudności w zakresie:
 - różnicowania słuchowego głosek, najczęściej głosek detalizowanych,
 - kontroli słuchowej własnych realizacji,
 - upraszczania grup spółgłoskowych.

e) Umiejętności pragmatyczno-społeczne:

- mało spójne wypowiedzi,
- problem z właściwym doбором środków językowych,

- słowotok,
- powtarzanie wyuczonych zwrotów,
- nieumiejętność czekania na swoją kolej podczas konwersacji,
- problemy z wnioskowaniem podczas rozmowy.

Z uwagi na złożoność problemów dzieci z APD szczególnie ważna jest wielospecjalistyczna (obejmująca lekarza audiologa-foniatrę lub otolaryngologa, logopedę, specjalistę terapii pedagogicznej, psychologa), kompleksowa diagnoza dająca całościowy obraz dziecka.

Opracowały: A. Wejmna, J. Pietrzko

Źródło: „Strefa Logopedy”